

Za Ing. Stanislavem Psohlavcem: osobní vzpomínka [1]

Autor:

- [KNOLL, Adolf](#) [2]

Číslo:

- [2021, ročník 30, číslo 2](#) [3]

Rubrika:

- [Osobnosti](#) [4]

Klíčová slova:

- [nekrology](#) [5], [Psohlavec, Stanislav](#) [6]

Dne 29. srpna 2021 odešel navždycky můj dobrý kamarád, na kterého bylo vždycky spolehnoutí – Standa Psohlavec (narodil se 23. března 1950).

Bez Standy by dnes české knihovny digitálně nezpřístupňovaly své sbírky, jako to dělají teď: nebylo by Manuscriptoria a vývoj digitalizace periodik a novodobých dokumentů by vypadal zřejmě jinak. A Česká národní bibliografie by se digitálně neobjevila tak záhy na CD (jako šestá na světě), knihovny by v digitalizaci nespolupracovaly a v naší zemi by nebyly de facto národní standardy digitalizace. A určitě by vše začalo mnohem později a nebojím se říci, že hloupěji. Asi se to už neví, nechce vědět, nebo se na to zapomělo, a proto to připomínám.

Vždycky jsme si zakládali na tom, že jsme tým, že nikdo z nás sám o sobě moc neznamená, ale že společně představujeme velkou sílu, která se rodila jak v klidné výměně názorů, tak v mnoha vášnivých diskusích, a spočívala nekompromisně v tom, že nám vždy šlo o věc a že nás oba dráždila zejména otázka, jak to či ono udělat, a to v době, kdy neexistovaly zaběhnuté postupy a kdy bylo jen na nás pokusit se je vytvářet, sebrat odvalu a vykročit do neznáma. A tak jsme i tápali a dohadovali se. Když už jsme oba cítili, že rozpory našich názorů je třeba řešit, šli jsme spolu na večeri, vyjeli na kole nebo vyrazili na houby s tím, že tam si vše v klidu vyříkáme a navzájem jeden druhého přesvědčíme.

Nejzajímavější bylo, že nakonec jsme si při těchto příležitostech nikdy nic odborného nevyříkali, i když jsme mluvili o spoustě věcí tohoto světa, a to tak dlouho, až nás znovu naplnil pocit, že nám jde o tutéž věc. A to stačilo, protože to bylo a je dosud vlastně úplně to nejdůležitější; ostatní už se srovná.

Standa byl o čtyři roky starší, ale narodili jsme se ve stejný den – umanutí Berani. Standova manželka vždy říkala: „Jak je možné, že se ti dva nezabijí?“ Ne, nemohli jsme se zabít, nám to vyhovovalo, protože s tím vždy ruku v ruce šla otázka, na kterou jsme byli oba odjakživa naladěni: „Co když je všechno úplně jinak?“

A tak jsme se záhy už v roce 1995 v praxi vrhli na platformu značkovacích jazyků (SGML). Před námi to ve světě dělali jen teoretici ve svých pracích. Ne, to ještě zdaleka neexistovalo XML. A byl to Standa, kdo řekl, že nejspolehlivější standardy a věci, i když možná, že nikoli nejlepší, jsou ty, které se nejvíc používají, a tak jsme už v začátcích Internetu u nás vsadili na webové prohlížeče pro zpřístupnění dat. Tehdy to bylo obrovské riziko, protože prohlížeče uměly zobrazit jen základní kód HTML. Vše se to dělo v době, kdy si knihovny teprve osvojovaly základní informační systémy, a to byl

mnohdy velký problém, protože knihovníci nechápali, že metadata je možno zapsat jinak než ve formátu MARC a že jich je daleko víc druhů nebo (později) že protokol OAI (de facto používaný značkovací jazyk) má budoucnost.

Během času se náš tým postupně rozšířil a rozdělil na dva proudy, které u nás znáte jako Manuscriptorium a Kramerius (resp. Národní digitální knihovna). Myslím, že bylo velkou výhodou, že digitalizace začala v oblasti rukopisů, tedy tam, kde nelze mluvit o žádné standardizované knižní produkci. To zakládalo flexibilitu připravovaných řešení. První formát digitálního dokumentu byl společný a konkretizoval se vždy dle typu dokumentu příslušným definičním souborem SGML. Poté se ve světě začaly objevovat již dílčí standardy, mnohdy syrové, pro digitalizaci novin a pro popis rukopisů na bázi TEI, pro technická metadata, objevilo se XML. Převzali jsme je a zabudovali do našich formátů, vzniklo Manuscriptorium a Kramerius, a tím se postupně obě digitalizační aktivity začaly rozdělovat a do příslušných týmů začali přicházet noví lidé.

Standa byl především expert na databáze a digitální obraz, ale také na technologii optických disků; vždyť byl u toho, když se v naší zemi zaváděla. Myslím, že hlavně v oblasti digitálního obrazu mě mnohému naučil. Čemu? Jednoduše jako vždy: brát celou věc komplexně a přemýšlet o ni. Ono potom diskuse a rozepře kolem různých obrazových formátů dostanou úplně jiný smysl. Řekl: „Největší komprese reality se odehrává v procesu snímání předlohy do digitální podoby.“ Jinými slovy: už jsme realitu zredukovali natolik, že hledáme jen robustní formát (a také nejvíce používaný), který to, co nám zbylo, dokáže uchovat a zpřístupnit. Kdykoli fotím mobilem, uvědomuju si to: teď právě se informace ztratily kvůli optice a kvalitě čipu, rozlišení a ztrátová komprese přicházejí až potom. Na druhou stranu data se stále – už třicet let – ukládají do klasického formátu JPEG a zřejmě se to tak rychle nezmění.

To bylo jen několik střípků ze života a z práce, které se mi vybavují, když vzpomínám. Je jich samozřejmě mnohem víc.

Ale především ti, kteří pracovali a pracují s historickými fondy v knihovnách, muzeích, archivech, na zámcích i jinde, měli Standu rádi. Jeho laskavost, trpělivost, obětavost a vstřícnost; to především díky němu (snad i kvůli němu, aby mu nekalili radost) přijali jednotný formát a jednotné zpřístupnění a také se přestali bát jít se vzácnými rukopisy a tisky do veřejného prostoru a zpřístupnit svá data zdarma všem.

Když o tom tak přemýšlím, to je zřejmě Standova největší zásluha – je pro něho typické, že největší hodnota této zásluhy není ani tak technická jako hluboce lidská.

Čest jeho památce!

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-2/za-ing-stanislavem-psohlavcem-osobni-vzpominka>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-2/za-ing-stanislavem-psohlavcem-osobni-vzpominka>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/knoll-adolf>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2021-rocnik-30-cislo-2>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/osobnosti>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/nekrology>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/psohlavec-stanislav>